

เทศน์เช้า วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๘

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองแกว อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

นี่พูดอย่างนี้ปั๊บมันก็ทิ่มมาที่ใจเรา คนเชื่อและคนไม่เชื่อ นี่ธรรมชาติเป็นอย่างนี้ เราก็เจอกันอย่างนี้ เห็นไหม พระพุทธเจ้าสอนเลย “เกิดในประเทศอันสมควร” ประเทศอันสมควรมี ๒ อย่าง อย่างหนึ่งประเทศที่ว่าป็นชาวพุทธเรา เพราะเป็นกระแสสังคม สังคมชาวพุทธเรานี้ร่มเย็นเป็นสุข ประเทศอันสมควรประเทศจากพ่อแม่ เกิดจากกรรมนี้ประเทศอันสมควร เกิดสัมมาทิฐิ พ่อแม่พาเข้าวัดเข้าวา พ่อแม่พามาฟังธรรม ถ้าได้ฟังธรรมอย่างนี้ นี่ได้ฟังธรรม แล้วฟังธรรมอย่างนี้ธรรมมาจากไหนล่ะ? ธรรมมาจากใจนะ

คุณองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกเลย “มีบุรุษผู้หนึ่งเป็นผู้ฉลาด สังคมร้องกันว่า ร้อนๆ ถือคู้้นไฟคนละคู้้น คือกิเลสตัดหาความทะยานอยากในหัวใจ แล้วก็วิ่งไปร้อนๆ คราวหนึ่งมีบุคคลที่ฉลาดได้สละท่อนฟืนนั้น...” แล้วบอกให้พวกเราสละท่อนฟืนนั้นกันใจ ให้อ่างให้ ได้ท่อนฟืนที่กำที่มือไว้ แล้วก็บอกว่าร้อนๆ แล้วมันสละได้อย่างไรล่ะ?

นี่พูดถึงท่อนฟืนที่ถือไปแล้ว คำว่าร้อนๆ เพราะอะไร? เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นโดยชัดเจนแล้วอุปมาอุปมัยไง พออุปมาอุปมัยมาว่าถือท่อนฟืน เราก็อ่าท่อนฟืนเราไม่ถือก็ได้ เราก็ไม่ร้อน เพราะเราไม่ถือท่อนฟืนเราจะร้อนได้อย่างไร? คนถือท่อนฟืนถึงร้อน เราไม่ได้ถือ

นี่กิเลสมันคิดอย่างนี้ กิเลสมันคิดให้มันเป็นไปไม่ได้ไง ท่านเปรียบเทียบเป็นอุปมาอุปมัย แต่เราก็อคิดท่อนฟืนคือมือเราไปกำมา มันอยู่ในใจเรา จะกำหรือไม่กำมันก็ร้อนอยู่ในนั้น เพียงแต่ท่านอุปมาอุปมัยให้เห็น ว่านี่คนเราทั่วไปส่วนใหญ่ถือท่อนฟืนไปคนละท่อน ท่อนฟืนนั้นคือคบไฟ คบไฟนี่ร้อนๆ อยู่ แล้วเราก็อคิดประสาเราไง แต่ท่านเปรียบเทียบให้เราเห็น

นี่ก็เหมือนกัน เวลาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาทำความสงบของใจ น้ำใสแล้วจะเห็นตัวปลา น้ำใสจะเห็นตัวปลา แล้วก็คิดกันนะ เวลาทำสมาธิไปจิตใส รอให้ปลา มันมาชนเรา ก็รอให้กิเลสมันมาชนเรา แล้วกิเลสที่ไหนมันจะชนเรา เหมือนโจร โจรเวลามัน

ปล้นแล้วมันจะวิ่งเข้าไปหาเจ้าหน้าที่ไหม? นอกจากโจรมันมีกรรมนะมันวิ่งเข้าไปชนเจ้าหน้าที่เอง นี่ก็เหมือนกัน นอกจากเวลาเราล้มลงไหน เวลาจิตมันสงบขึ้นมา ไปเห็นกายขึ้นมา โดยเป็นครั้งเป็นคราวขึ้นมา อันนั้นล้มลงนะ กิเลสมันไม่ยอมวิ่งเข้ามาชนเราหรอก มันมีแต่หลบหลีก

“น้ำใสแล้วจะเห็นตัวปลา” พอน้ำใสแล้วคนยังไม่เห็น คนเดินก็เห็นไม่ชัด ต้องคนนั่งหรือคนยืนอยู่กับที่ถึงจะเห็นกิเลสชัด จิตก็เหมือนกัน ถ้ามันยังคิดฟุ้งซ่านอยู่ มันเห็นกิเลสไม่ได้หรอก มันต้องสงบของมัน ถึงต้องทำสมาธิไง เขาบอก “สมาธิไม่มีคุณค่า สมาธิไม่มีประโยชน์ ต้องใช้ปัญญา นี่ชำระด้วยปัญญา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้บอกว่าชำระกิเลสด้วยสมาธิ”...นี่มันตีความกันไป กิเลสมันเข้าข้างตัว เวลากิเลสเข้าข้างตัวไปก็ศีลธรรมะไปโดยกิเลสตีความ โดยกิเลสตีความก็หมุนออกไปข้างนอก แล้วมันก็ออกไปด้วยสัญญาอารมณ์ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม

มันไม่เป็นหรอก มันไม่เป็นเพราะอะไร? เพราะมันฆ่าไม่ได้ มันรู้ๆ อยู่ เวลาเราทำความสงบของใจเข้ามา จิตสงบขนาดไหน เวลามันคลายตัวออกมามันละกิเลสได้แค่ไหนล่ะ? ดูประวัติหลวงปู่มั่น นี่พรรษา ๒ พรรษา ๓ นะ ขนาดว่าเวลาจิตสงบเข้ามาเห็นไปหมดเลย เข้าไปในเมืองไปถึงทางตันกลับมา แล้วเวลาไปเห็นสภาวการณ์ขนาดไหน ออกมากิเลสมันก็ยังเป็นอย่างนั้น จนสุดท้ายนะต้องมาสละพุทธรูมิ สละเลย สละพุทธรูมิของตัวออกไป ถ้าไม่สละมันเป็นฉานโลกีย์ เวลาผู้ที่ถือพระโพธิสัตว์ๆ ที่ว่าทำสมาบัติกันมันเป็นฉานโลกีย์ ฉานโลกีย์มันเจริญได้ก็เสื่อมได้

มีอาจารย์เล่าให้ฟัง สมัยหลวงปู่มั่นมีพระองค์หนึ่งไปถาม พอพูดเรื่องสมาบัติต่อหน้าองค์หลวงปู่มั่นมันไม่ผิดหรอก แต่เวลาหลวงปู่มั่นล่วงไปแล้ว นี่ทำไมความประพฤติของเขาเปลี่ยนแปลงไปล่ะ? เพราะอะไร? เพราะสิ่งนี้เป็นฉานโลกีย์ไง ฉานโลกีย์เวลามันเสื่อมขึ้นมามันเป็นครั้งเป็นคราว

นี่ที่ว่าสัพเพ รัมมา อนัตตา สภาวธรรมเป็นอนัตตา สมาธิก็เป็นอนัตตา ความเป็นไปก็เป็นอนัตตา ศรัทธาเรานี้ก็อนัตตานะ ศรัทธาเรา นี่ศรัทธาเรามันเชื่อมั่นมาก มันมีความมุมนะมาก แต่เวลามันปฏิบัติไปแล้วมันไปอันตู่ มันเสื่อม มันคลายตัวออกมา มันถึงต้องมีครูมีอาจารย์เห็นไหม มีครูบาอาจารย์คอยส่งเสริมกำลังใจกันไง นี่ต้องส่งเสริมกำลังใจให้ใจเข้มแข็งขึ้นมาให้ใจเข้มแข็งขึ้นมาตลอดไป

คุณในเซน เห็นไหม นี่เขาเจาะภูเขา ๓๐ ปีนะ กว่าที่จะเจาะภูเขาทะลุไปเขาต้องใช้สติของเขา ๓๐ ปี เจาะไปเรื่อยๆ เจาะไปเรื่อยๆ จนกว่ามันจะทะลุออกไป ๓๐ ปีแน่ะ นี่ด้วยความเพียรของเขา แต่ความเพียรของเรา ความเพียรของเราเพราะเราทำด้วยความรู้สึก ถ้ากิเลสมันเป็นความรู้สึก คู้่นไฟมันอยู่ที่กิเลสของเรา อยู่ที่ความรู้สึกของเรา คู้่นไฟของเรามันเกิดๆ คับๆ ด้วย เวลาเรามีความโกรธ เวลาเรามีความหลง คู้่นไฟมันจะไฟโชติช่วงเลย แล้วคู้่นไฟนี้เดี๋ยวมันก็มอดลง มอดลงเพราะเรามีสติ เรามีกำลังใจไง

หินทับหญ้าไว้ หินทับหญ้าไว้ คู้่นไฟนี้มันอยู่กับเราตลอดไป แต่ผู้ที่สละได้ คำว่าสละได้ เพราะอะไร? เพราะมันสมุจเฉตปหาน ถ้าใครยังไม่เคยสมุจเฉตปหานนะ เป็นคตังคปหาน มันไม่เห็นการสละคู้่นไฟ มันไม่เห็นการปล่อยคู้่นไฟไป คู้่นไฟนั้นไม่ขาดออกไปหรอก ถ้าคู้่นไฟไม่ขาดออกไป เหมือนหินทับหญ้าไว้แล้วก็จะบอกว่าคู้่นไฟไม่มี นี่สิ่งที่สละออกไม่มี สิ่งที่เป็นไป ความว่างนี้เป็นผลอยู่แล้ว สิ่งนี้เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว

นี่ถ้ามันไม่เห็นจริง เพราะคนไม่เคยเห็นจริงจะพูดจริงไม่ได้ คนจะพูดจริงได้ต้องเคยเห็นจริง เคยสละออกไปจริงๆ เคยขนาดที่ว่ามันสงบตัวลง ขณะที่มันหินทับหญ้าก็เคยเห็นมันไป เพราะอะไร? เพราะคนต้องผ่านตรงนี้ทั้งหมดเลย ทุกคนส่วนใหญ่ต้องผ่านตรงนี้ เว้นไว้แต่ขีปปาภิญญาที่ที่เดียวรู้ไปเลย แต่ถ้าไม่เคยรู้เลยมันจะเป็นหินทับหญ้า เห็นเป็นการสงบตัวลง แล้วมันก็คลายตัวออกมา

แล้วถ้ามีอาการอย่างนี้เป็นอาการหนึ่ง อาการที่ว่าเราสละคู้่นไฟก็เป็นอีกอาการหนึ่งนะ เพราะมันสมุจเฉตปหาน ขันธ์ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ขันธ์ กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย มันสละออกไป สละออกแต่มีอยู่ สละขาดแต่ก็ยังเป็นอันเดียวกันอยู่อย่างนั้น คือขาดโดยเหมือนเราตัดกระแสน้ำ เวลากระแสน้ำขาดออกไป กระแสน้ำก็มาสงบเหมือนเก่า ความรู้สึกของเรามันขาดโดยความรู้สึก อุปาทานนี้ขาดออกไปเลย สิ่งนี้ไม่มีในหัวใจอีกเลย นี่มันถึงเป็นอกุปปชรรณ เห็นไหม ถึงพ้นจากสัพเพ ชัมมา อนัตตา

สัพเพ ชัมมา อนัตตา สภาวธรรมทั้งหมด ปัญญาทั้งหมด ความคิดทั้งหมด นี่จำได้แล้วก็ ลืม ลืมแล้วก็จำ คิดแล้วก็ลืม ลืมแล้วก็คิด สัญญาก็เหมือนกัน เวลานั้นๆ เดียวก็ปวด เดียวก็หาย นี่มันเป็นสัพเพ ชัมมา อนัตตาทั้งหมดเลย แต่อกุปปชรรณพ้นออกไปจากสัพเพ ชัมมา อนัตตา อกุปปชรรณคงที่ไง อฐานะมันจะเสื่อมอีกไม่ได้ มันจะเป็นไปอีกไม่ได้ นี่สิ่งที่มันเป็นอฐานะที่

มันจะไม่แปรปรวนอีกแล้ว มันจะคงที่ของมันตลอดไปจนถึงที่สุด จนถึงที่สุดของมัน นี่จิตก็มีอยู่ ถึงบอกว่ามันเหนือต่างๆ นะ

ถ้าเป็นความว่างอยู่ ยังมีสิ่งใดๆ อยู่ ยังพูดได้อยู่ สิ่งนั้นยังอยู่ในสมมุติ เห็นไหม ธรรมะนอกสมมุตินะ ถ้าธรรมะนอกสมมุติมันเป็นวิมุติ แล้วมันอยู่ที่ไหน? มันก็อยู่ที่ใจเรา ใจที่โง่ๆ อยู่นี่ ใจที่ไม่เข้าใจอะไรต่างๆ อยู่นี่ ใจที่ว่าคั่นไฟก็ไม่รู้จัก อะไรก็ไม่รู้จัก แล้วก็ต่อต้าน แล้วก็ตีความออกไปนะว่าเรารู้ เราเห็น เราฉลาด เรารู้ เราเห็น เราฉลาด เราฉลาดตรงไหนล่ะ? ถ้าเราฉลาดเราต้องเอาตัวเรารอดได้สิ เห็นไหม นี่ฉลาดเหมือนกันแต่เอาตัวรอดไม่ได้ เอาตัวรอดไม่ได้จากสิ่งใด?

รอดได้จากสังกมณะ เวลาเกิดวาทภัย เกิดอุบัติเหตุ เราเอาตัวรอดได้ทั้งนั้นแหละ แต่ไม่เคยเอาตัวรอดจากมัจจุราชได้เลย ไม่เคยเอาตัวรอดได้จากการเกิดและการตาย พญามัจจุราชควบคุมจิตนี้ จิตนี้ต้องยอมจำนนกับมันตลอดไปเลย แต่ขณะที่กิเลสขาดออกไป เห็นไหม พญามัจจุราชหรือ? ความตายหรือ? ไม่มี สรรพสิ่งสภาวะกลับไปสู่สภาวะเดิม คุณเราบั่นตุ๊กตากันแล้วมันแตกสลายออกไปโดยธรรมชาติของมัน ตู๊กตามันไม่เสียใจ มันไม่มีความดีใจ มันไม่มีอะไรเลยนะ เพราะอะไร? เพราะมันเป็นธาตุอันหนึ่งใช่ไหม?

นี่ก็เหมือนกัน ร่างกายของเรานั้นก็เป็นอย่างนั้นแหละ เวลามันสลายกลับไปสู่ธรรมชาติของมัน มันไม่มีอะไรบุบสลาย ไม่มีอะไรเลย เพราะจิตตัวนี้มีมันพาตายพาเกิดต่างหาก จิตตัวนี้สำคัญมาก จิตตัวนี้มีมันอยู่ในคูกา คืออยู่ในถ้ำในร่างกายนี้ เวลามันสละออกไป นี่ธรรมชาติอันนี้กลับคืนไปสู่สภาพเดิมของเขา เพราะอะไร? ธาตุ ๔ แต่ขันธ ๕ ละ?

ขันธ ๕ เห็นไหม สอุปาทิเสสนิพพาน พระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่ เศษส่วนคือขันธ ขันธ ๕ กับจิตใจ ภารา หเว ปัญจักขันธา ขันธเป็นภาระอย่างยิ่ง ขันธมันอยู่กับจิต แล้วถ้าจิตมันขาดออกไปตั้งแต่เป็นอนาคา อนาคานี้ขันธอันละเอียดขาดไปแล้ว แล้วนี่ตัวที่พลังงานอันนั้นคือตัวจิต ตัวปฏิสนธิจิตมันก็ไปทำลายตัวนั้น ถ้าทำลายตัวนั้นหมดไปแล้วมันไม่มีอะไรเลย เพราะอะไร? เพราะไม่มีภวาสวะ ไม่มีที่ปนหมายปายทาง ไม่มีที่บอกกล่าว ไม่มีที่รองรับ ไม่มีอะไรจะรองรับได้เลย มันเป็นนามธรรม

ถ้านามธรรมที่เป็นสมมุติ เป็นอวิชาชา นี่มันมีรองรับเพราะอะไร? อวิชาชา อวิชาชาคือมันไม่รู้ ถ้ารู้เป็นสถานะ เป็นสถานะที่ตั้ง เป็นภวาสวะ เป็นภพ เป็นที่กำเนิด เป็นที่จุดเริ่มต้น เป็นที่

เกิดที่ตาย เป็นที่รับรู้ทั้งหมด นี่แล้วเวลาไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ ทำบุญกุศลก็เข้าไปที่นี้ ทำบาปอกุศลก็เข้าไปที่นี้ แล้วนี่ปัจจัยการ ปัจจัยการมันแสดงตัวออกมา จะออกมาเป็นปัจจัยการ

นี่มารแสดงออก นี่ที่ว่าพญามารๆ อยู่ที่นี่ไง เรือนยอดของมาร แล้วนี่วิชาย้อนกลับทวน กระแสเข้าไป ทวนกระแสกลับไปทำลายปัจจัยการนี้ทั้งหมด ถ้าทำลายปัจจัยการนี้ทั้งหมด มันไม่มีสถานที่ตั้ง สิ่งนี้ที่ว่าเกิดตายมันเกิดตายตรงนี้ ปฏิสนธิจิต จิตไปเกิดเป็นเทวดา เป็นอินทร์ เป็นพรหม เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นสัตว์ต่างๆ ตัวนี้เป็นตัวเกิด แต่ไม่มีใครรู้ แต่เวลาปัญญาเข้าไปทำลายตรงนี้แล้วมันจะไปเกิดที่ไหน? ตายที่ไหนล่ะ?

ความเกิด ความตาย เห็นไหม คຸ້นไฟ สละคຸ້นไฟทั้งหมด สิ่งที่เราแสวงหากัน แสวงหาคຸ້นไฟ แม้แต่ความดี การศึกษาก็เหมือนกัน เพราะเรากลัวผิดพลาด กลัวทุกอย่างไปหมดเลย สิ่งนี้เราแสวงหาของเราเข้าไป แสวงหาเข้าไป มันเป็นสัพเพ ฐัมมา อนัตตา สภาวะธรรม เพราะอนัตตา อนัตตาคือการที่มันทำลายกัน คุณิเวลาราทานข้าว เรากินข้าวไปเราต้องเคี้ยวไหม? ขณะเราเคี้ยวเรากลับเข้าไปในลำคอ ขณะที่เคี้ยวอาหารนั้นแหละ นี่ขณะที่ธรรมะที่มันกำลังเป็นอนัตตา เป็นการกระทำของเขา กิจจญาณเกิดขึ้น กลืนลงไปจนถึงกระเพาะอิม

นี่ก็เหมือนกัน อันนี้เวลาปัญญามันเกิดมันหมุนเข้าไป นี่มันเข้าไปทำลายปัจจัยการตรงนั้น มันไปทำลาย เห็นไหม สัพเพ ฐัมมา อนัตตาถึงต้องสละหมด ถึงที่สุดแล้วเราถอดแพมา เรามารถ มาเรือ เราจะเข้าบ้านเข้าเรือนเรา เราต้องทิ้งรถนะ นีรถหรือพาหนะ สัพเพ ฐัมมา อนัตตา สภาวะธรรมเป็นเครื่องดำเนิน เป็นเครื่องดำเนินที่เราจะเข้าไปถึงเป้าหมาย เป้าหมายคือผลของเขา ผลของธรรมอันนั้นที่จะได้ ถ้าเป็นสมณะ เป้าหมายคือความสงบ ถ้าเป็นคตังคปทาน ผลก็คือการปล่อยวางชั่วคราว ถ้าสมุจเฉตปทาน ผลคือมรรคสามัคคีรวมกัน ขาดหนเดียว

การประพฤติปฏิบัติขณะขาดแต่ละขั้นตอน หนเดียวเท่านั้น เพราะการขาดแล้วจะไม่มี การซ้ำสอง แต่ถ้ายังไม่ขาดอยู่ มันขาดไม่ได้ มันไม่ได้ขาด แต่อุปาทานมันบอกว่าขาด ถ้าบอกว่าขาด สิ่งนี้สภาวะต้องซ้ำแล้วซ้ำเล่า แต่ถ้าขาดแล้วจะไม่มีอะไรเหลืออีกเลย แล้วจะจับต้องสิ่งนี้อีกไม่ได้เพราะมันขาดไปแล้ว แต่ถ้ามันยังจับต้องได้ ยังมีความรู้สึกอยู่มันไม่ขาด มันเป็นคตังคปทาน ขณะที่วิปัสสนาไปจะมีหนเดียวเท่านั้นที่ขาด เราบอกหนเดียวที่ขาด เราต้องต่อไป เสริมขึ้นไป เสริมขึ้นไป จนถึงที่สุดคຸ້นไฟ ถึงที่สุดจะไปเห็นคຸ້นไฟนะ

การสละคุ่นไฟ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพุทธธรรมะไว้ซึ่งใจมาก เพียงแต่คนที่ไปรู้เงาก็อย่างหนึ่ง การศึกษานี้รู้เงา การที่ประพฤติปฏิบัติเดินตาม แต่ไม่ถึงเป้าหมายก็อย่างหนึ่ง การที่ถึงเป้าหมายแล้วอย่างหนึ่ง เพราะอะไร? เพราะสิ่งนี้ครูบาอาจารย์ท่านบอกไว้เลยนะ เราว่าเรามีปัญญามาก เรามีการศึกษามาก เราปฏิบัติได้มาก มันมหัศจรรย์มากๆ ไม่ได้ชี้กระพี้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธวิสัยนี้กว้างขวางมาก เราว่าสุดลึกซึ้ง ความซึ่งใจขนาดไหน ไม่ได้ชี้กระพี้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหรอก

ฉะนั้น ธรรมสภาวะแบบนี้มันถึงกว้างขวางมาก ไปไม้ในกำมือกับไปไม้ในป่า นี่เราปฏิบัติไป สิ่งนั้นเป็นสภาวะธรรม ธรรมะถึงเหนือธรรมชาติตรงนี้ไง เขาว่าธรรมะเป็นธรรมชาติ ก็ยอมรับส่วนนี้เป็นเรื่องโลกๆ เรื่องสภาวะธรรมชาติ แต่จริงๆ แล้วเป็นธรรมชาติ เราก็เป็นธรรมชาติอันหนึ่งนะ การเกิดและการตายของมนุษย์เป็นธรรมชาติอันหนึ่ง โลกนี้มันหมุนไป ธรรมชาติอันหนึ่ง เราเป็นจักรกลอันหนึ่งของธรรมชาติ เพราะอะไร? คุณดูนก เห็นไหม มันไปกินเศษต่างๆ มันผสมพันธุ์ เศษดอกไม้ผสมพันธุ์จากนกที่มันกิน มันถ่ายของมัน

มนุษย์ก็เหมือนกัน เราเข้าไปทำวิจัย เราเข้าไปทำการต่างๆ ในโลกนี้เราก็เป็นจักรกลตัวหนึ่งของธรรมชาติ ถ้าอย่างนั้นแล้วมันก็เป็นธรรมะอยู่แล้วไง ถ้าว่าธรรมะเป็นธรรมชาติ เรายังเป็นธรรมชาติอยู่แล้ว เราเป็นธรรมะอยู่แล้ว แล้วทุกข์ไหม? ทุกข์น่าดูเลย แต่ถ้าสภาวะธรรมเราเกิดขึ้นมา สิ่งนี้เรารู้เราเห็นเรื่องของธรรมชาติ แล้วจะไม่อยู่กับมันอีกแล้ว ธรรมชาตินี้ขอให้ธรรมชาติมันเป็นไป มันเป็นสสารแปรปรวนเป็นธรรมดาของมัน เป็นอนิจจัง แต่ธรรมะในหัวใจ ออกุ๊ปธรรมมันไม่แปรปรวนไปกับเขา มันคงที่ๆ มันเหนือธรรมชาติไง ธรรมะจริงๆ ต้องเหนือธรรมชาติ เอวัง